

РЕЦЕНЗІЇ

■ УДК 792:930](049.32)

Клековкін О. Ю. Історіографія театру: Напрями. Школи. Методи. Постаті : навчальний посібник / О. Ю. Клековкін / Київський національний університет театру, кіно і телебачення ім. І. К. Карпенка-Карого. — Київ : АртЕк, 2017. — 336 с. — Рецензія.

Нині небагато праць присвячується театру, тим більше з такою інтригуючою й незвичною назвою, як «Історіографія театру». Означена праця виконана в жанрі навчального посібника та призначена для використання студентами й аспірантами факультетів театрального мистецтва України. Як влучно підкреслює сам автор, вона є першою в українському театрознавстві спробою систематизованого викладу історії науки про театр та її методи, про внесок окремих наукових шкіл і постатей (с. 5). Якщо чесно, то це видання не є ані підручником, ані навчальним посібником, ані монографією. Воно начебто об'єднує всі ці «жанри» в оригінальному, ексклюзивному ракурсі в єдиний науково-навчальний, науково-методичний дослідницький матеріал, який не обмежується лише театральним дискурсом, а уособлює багатоаспектне видання, охоплюючи й культурологію, й філософію, й філологію, й історію, театрознавчі аспекти яких стосуються й інших видів і жанрів мистецтва. Крім того, хронологія аналізу історіографії театру не обмежена в часі. Автор немовби пірнає в глибини віків і виринає в сучасне уявлення про театр, науку. Так, наприклад, Олександр Клековкін, аналізуючи творчі методи школи Ростислава Пилипчука, її принципи, теорії, концепції й аксіоми, згадує праці на кшталт «Ремесла історика» М. Блока, «Нових підходів до історіописання» П. Берка, «Боїв за історію» Л. Февра або «Походження наукового факту» Л. Флека, які пояснюють техніку створення театрознавчого факту (с. 296). А подібні екскурси в безмежну країну знань потребують копіткої та тривалої роботи читача. І це вже стало візитівкою автора. Адже й інші його праці є подібними.

Обігово, щоб зацікавити читача й надати загальну картину, нагадаємо основні проблеми, які стали предметом висвітлення Олександра Клековкіна.

Перший розділ присвячено питанням дослідження театру. Розглянемо один із підрозділів. Так, у третьому підрозділі йдеться про мету й завдання дослідження. Об'єкт дослідження. Локалізація. Аналіз

досліджуваної теми. Сюжет дослідження. Винахід науковий. Відкриття наукове. Гіпотеза. Концепція. Закономірність історична. Закон науковий. Теорія наукова. Верифікація. Висновок науковий. І все це викладено на 8 сторінках. Досягається така лапідарність високим рівнем узагальнення матеріалу впритул до дефініційних поняттєвих визначень. Такі дефініційні узагальнення досягаються, зазвичай, після стислого історичного екскурсу з того чи іншого питання. Тобто це, на мій погляд, «вищий пілотаж» узагальнення понять і явищ теорії й історії театрального мистецтва.

Другий розділ присвячено методології дослідження театру. Подано лаконічну та ємну характеристику наукової школи як такої, показано в компаративному узагальненні театральні школи певних діячів у різні часи і століття. При цьому матеріал про наукові школи подається здебільшого в межах гуманітаристики та її різноманітних напрямів.

Надзвичайно цікавим і своєрідним в уявленнях і трактуваннях є підрозділ про методологію театрознавчого дослідження. І знов-таки методологічні інструментарії стосуються не стільки мистецьких галузей, скільки загальногуманітарних способів досягнення мети дослідження. При цьому Олександр Клековкін базується на тому, що структура методу, як він підкреслює, містить як методологічні підходи та принципи, процедури й операції, спрямовані на збір, фіксацію, збереження, пошук, систематизацію та перетворення інформації, так і зміст методу, який виражає його принципи, процедури й операції (с. 126).

І, нарешті, третій розділ присвячено проблемі театрознавства в Україні. Проаналізовано матеріали щодо життєдіяльності, внеску в театральне мистецтво діячів, котрі відіграли значну роль у розвитку культури, мистецтва, зокрема театального, в Україні. І це, передусім, школи Івана Франка, Володимира Перетця, Володимира Резанова, Михайла Возняка, Івана Стешенка, Людмили Старицької-Черняхівської, Бориса Варнеке, Миколи Вороного, Олександра Білецького, Леся Курбаса, Якова Мамонтова, Олександра Кисіля, Петра Руліна, Дмитра Антоновича, Степана Чарнецького, Григора Лужницького й Ростислава Пилипчука. Можна було б охарактеризувати й інші школи та імена, які здійснили свій внесок у скарбницю театального мистецтва в Україні. Але достатньо й того, що зробив автор, надавши вичерпну характеристику змісту, форми та учасників вітчизняних театральних шкіл.

Видання доповнено контрольними завданнями та списком рекомендованої й використаної автором літератури та джерел.

Щоправда, видання не позбавлене й окремих недоліків. По-перше, його автор, на мій погляд, не зважає на усереднений рівень підготовки пересічних студентів. З одного боку, це добре, оскільки змушує студента надолужувати згаяне та підвищувати свій рівень підготовки. З іншого боку, подібний фактор звужить коло читачів. По-друге, змістовно й тематично видання не обмежується історіографією театру. І знову ж таки це і перевага, і недолік. Адже подібний широкоформатний і фундаментальний майже всеосяжно гуманітарний підхід до викладення матеріалу сприятиме збагаченню студентських знань, однак обмежить можливості пересічного читача-студента. По-третє, необхідно було б надати посилання на цитування щодо використаних джерел і літератури. До речі, список джерел та літератури бажано було б давати згідно з вимогами державного стандарту, вказуючи певні сторінки, на які автор посилається, або їх загальну кількість.

Подібні зауваження переважно є побажаннями й рекомендаціями та не впливають на загальну високу оцінку видання. Хочу звернути увагу на те, що я навмисно не називаю його навчальним посібником, тому що формальні ознаки й вимоги до навчального посібника зовсім інші. Вважаю, вони застаріли. Видання містить чудовий, цікавий і феєрично викладений багатий матеріал, який стане серйозним підґрунтям для професійного формування фахівця театрознавчого мистецтва.

Загалом, на моє глибоке переконання, рецензоване видання Олександра Клековкіна являє собою нову цікаву та фундаментальну сторінку в новій театрознавчій дисципліні — історіографії українського театру, яка дійсно перебуває в зародковому стані.

Доктор історичних наук,
професор, заслужений діяч
мистецтв України, член-кореспондент
Національної академії мистецтв України

В. М. Шейко